

ANMELDELSER

**Carsten Bagge Laustsen,
Lars Thorup Larsen,
Mathias Wullum Nielsen,
Tine Ravn og Mads P.
Sørensen: Sociologisk teori.
En grundbog**

København: Akademiske Forlag
(349 sider, ISBN 978-87-500-4451-2)

Bogen er en stærkt udvidet og omskrevet udgave af Lars Thorup Larsens og Carsten Bagge Laustens *Hvad er sociologi* fra 2010, og er nu forfattet af et kollektiv på fem: Carsten Bagge Laustsen, Lars Thorup Larsen, Mathias Wullum Nielsen, Tine Ravn og Mads P. Sørensen, sociologer, politologer samt en enkelt idéhistoriker (Sørensen). (Alle med ansættelse ved eller med en relation til Statskundskab, AU).

Som angivet i titlen er den tolv kapitler lange bog tænkt som en "grundbog". "Nå, endnu en introducerende gennemgang af sociologiens kanon", tænker læseren nok. Men nej, egentlig ikke. Et særligt greb giver en forskel: bogen er bygget op ud fra to strukturerende og selekterende principper: dels væsentlige *temaer* i nutidens samfund og dels sociologiske *forfattere*, der særligt har haft noget at sige om disse temaer. To sociologiske figurer over for hinanden for hvert tema. Det skal tjene to formål: dels at orientere præsentationerne mod de store centrale

problemer i nutidens samfund og dels at lægge op til en mere diskuterende fremstilling gennem modstillingen af deres teorier.

Efter indledningskapitlet følger således 10 kapitler under tematiske overskrifter "Kapitalisme og fremmedgørelse: Marx og Weber", "Anerkendelse og anomi: Durkheim og Honneth", "Magt og stratificering: Foucault og Bourdieu", "System og differentiering: Luhmann og Habermas", "Stat og marked: Althusser og Boltanski", "Usikkerhed og risici: Bauman og Beck", "Det refleksive selv: Goffman og Giddens", "Familie og arbejde: Sennett og Hochschild", "Køn, krop og identitet: Butler og Haraway" og "Faktish og fetish: Latour og Zizek". Der afsluttes med et kapitel om "Sociologien som analytisk praksis".

Det er mange gode oplevelser undervejs i læsningen af bogen. Den er stilistisk velskrevet i en flydende og uimponeret form, der gennem eksempler og illustrationer bringer de undertiden abstrakte teoretiske begreber og antagelser i kontakt med genkendelige, levende sociale relationer. Den temaorienterede fremstilling kan for uindviede vise relevansen af de sociologiske teorier på introducerende niveau. Der er i fremstillingen en hældning mod pragmatisme, teorierne sat i kontekst og funktion, og mod analyser. Derved gøres teorierne mere virkelighedsnære.

I de fleste kapitler fungerer det. Dog kan det knibe lidt i enkelte kapitler, nok især i kapitel 10 om Butler og Haraway og kapitel 11, Latour og Žižek, især Žižek-delen, muligvis på grund af fremmedartede begreber og mere knudret sprog. Pædagogisk forstærkes vanskelighederne ved, at der er tale om udstrakt import af begreber og teorier fra andre områder end sociologien. De pågældende forfattere har jo ikke selv har haft i tankerne at skrive sig ind i sociologiske traditioner og begrebsverdener. Det samme gælder i øvrigt for Foucault. Men når de nu ikke selv har gjort det, kunne det være en nyttig og taknemlig opgave for sociologer, der skriver introduktioner til kommende sociologer. Fx er menneske-teknik-relationer (Latour) jo en gammel travet både i marxistisk industrisociologi og i dele af organisationssociologi. Samlebåndet styrer arbejderne ned i små detaljer. Er det samme pointe som hos Latour? Hvis nej, hvori består det nye? Ligeledes kunne det være velgørende at få Haraways *egen* erkendelsesteoretiske og socialontologiske position rensset for de retorisk profilerede, men også lidt opstyltede udfald til forskellige sider, og analyseret ind i sociologiens kendte videnskabsteoretiske begrebsrammer. Det ville være et fremskridt at få disse relationer gennemarbejdet og fremstillet.

Men ellers glider fremstillingen med god fremdrift inden for rammerne af de udvalgte temaer, og når at fremdrage nogle af de vigtigste aspekter af forfatter-skaberne, overvejende langs banede stier. De sociologiske frontfigurer præsenteres med korte biografier, så man også får et vist indtryk af hele bredden i deres værker.

Jeg har dog to slags forbehold og indvendinger over for bogen.

Det første gælder effekter af de to nævnte strukturerings- og selektionsprincipper. De risikerer at indsnævre så meget, at der bliver tale om skævvridning. I en vurdering af bogen kommer man ikke uden om, at sådan ser det ud. Man foretager en dobbelt afkortning.

Man får kun de aspekter af de enkelte forfattere, der er relevante for de udpegede temaer, og for de udpegede temaer får man kun at vide, hvad de to udvalgte forfattere har at sige. Det betyder fx, at læserne må undvære at læse om Webers magt- og herredømmeformer, hans begreber om klasser, stænder og partier, hans statsteori mv. Det kunne forsvares, hvis det man skulle vide noget om i kapitlet, var teorier om kapitalismens fremvækst som inkarnation af formålsrationalitet. Men hvis det var formålet, er det ikke indlysende, hvorfor man skulle begrænse sig til Marx og Weber. Og i øvrigt er det svært at indse, hvorfor en diskussion og sammenligning af Marx' og Webers forståelse af klasser ikke skulle være relevant. Det begrundes ikke og virker arbitrært.

Tilsvarende vilkårligheder finder man i de fleste kapitler: magt og stratificering (her kunne Weber og Marx lige så vel være bragt ind). Stat og marked: hvorfor er Althusser og Boltanski de mest relevante sociologer her?

Sagen er nok, at man på forhånd har udset sig nogle sociologer, som man gerne ville præsentere, og så har man dernæst udsøgt nogle temaer, som de kunne puttes ind under. Men udvælgelse og fravalg af sociologiske forfattere kommer til at virke vilkårlig. Det er fx ikke indlysende, hvorfor Simmels analyser af penge, storbyliv og smag ikke er relevant. Eller den amerikanske pragmatiske tradition, især Mead (som i øvrigt omtales indforstået i det afsluttende kapitel, s. 317f, uden at hans begreber forklares). Mange vil også mene, at rational choice teori er temmelig vigtig i forhold til mange af de sociale processer, der foregår i nutiden, både på mikro- og makroplan. Man bør ikke kunne komme gennem et grundkursus i sociologisk teori uden at få kendskab til rational choice teori. Hvorfor er det ikke med i bogen? Heller ikke den amerikanske funtionalisme (Parsons, Merton mfl.) er nævnt. Hvorfor ikke? A propos Merton, så nævner man i øvrigt s. 311, at man "i en række discipliner" er gået væk fra

”omfattende makroteorier” til fordel for ”middle range-teorier”. Her nævnes så statsvidenskab som eksempel. Den uindviede læser får ikke at vide, at begrebet er gammelt og stammer fra Merton (1949). Læseren kan ligefrem forledes til at tro, at det er ukendt i sociologien.

Det er ikke indlysende, hvorfor de nævnte sociologiske teoretikere og teorier uden nærmere begrundelse skal udelades til fordel for skikkelser som fx Žižek, Butler og Haraway. Žižek er ligefrem den der fylder mest i litteraturlisten. Udeladelsen af de amerikanske positioner undrer så meget mere, som at man s. 321 omtaler sociologien som en ”anglo-amerikansk disciplin”. Måske er udtrykket en lapsus? Skulle der have stået ”vestlig”? Lige efter nævner man i hvert fald Weber som et eksempel, og bogen domineres jo i øvrigt af kontinental-europæiske sociologer.

Den anden slags indvendinger har at gøre med dybden og dokumentationen. Jeg skrev, at fremstillingen var uimponeret. Man kunne nogle steder fristes til at sige: ”med let hånd”. Det gælder især i kapitelafslutningerne, hvor de to forfattere sættes i spil i forhold til hinanden. Det bliver som regel ved nogle skitser og antydninger, i nogle tilfælde så løst at kapitlet nærmest falder ud i to selvstændige halvdele. Eksempelvis kan sammenstillingen af Durkheim og Honneth godt virke søgt og overfladisk. Honneth stilles op som ordens- og integrationsteoretiker (s. 64), men der peges også på grundlæggende (og åbenlyse) forskelle, uden at det dog bearbejdes nøjere.

Det er kun i ret begrænset omfang, man inddrager sekundær- og kommentarlitteratur som underlag for diskussionerne og som vejledning til uddybende læsning. Meget åbenlyst er det i kapitlet om Marx og Weber. I Habermas-Luhmann-kapitlet omtales deres indbyrdes omfattende og langvarige debat kun kort, og uden reference til hele den litteratur, hvor debatten har været ført. Desværre forekommer der også i sammenligningen mellem dem beklagelige og vildledende omtaler,

især af Habermas’ begreber i forbindelse med system – livsverdens sontringen (s. 132). Habermas’ begreber om erkendelsesledende interesser præsenteres summarisk s. 126f som en indgang til hans teori, men uden kildehenvisninger, og der gøres ikke opmærksom på, at Habermas selv faktisk har lagt denne teori bag sig. Denne mangel på dokumentation er et gennemgående problem.

Det afsluttende kapitel belyser fra et metaniveau ”sociologien som analytisk praksis”. Der peges frem mod en pragmatisk analysestrategi, vejledt af et hegeliansk totalitetsgreb, der skal fremanalysere en enhed af det abstrakte og konkrete, det partikulære og universelle. ”Den samtidsdiagnostiske tendens i sociologien” fremhæves og forsvares som en tendens, der bør fastholdes (s. 307ff). Billedet af hvad en samtidsdiagnose egentlig er, vil imidlertid nok flimre lidt for mange nybegyndere, og i forbifarten kommer man (s. 320) til at omtale skolestikkerne som ”antikke, græske filosoffer”. Afsnittet demonstrerer efter min mening (endnu engang), at der er behov for en udredning af begrebet samtidsdiagnose, dets betydning, kognitive status, normative føringer og risici. De medicinske og biologiske analogier, som ”diagnose” bærer med sig, er farlige, har historien vist. Det må ikke gå i glemmebogen. Samfundssygdomme, kræftceller, smitte, fremmedlegemer, affaldsstoffer... Kapitlet slutter med ”syv gode råd” om sociologisk analysearbejde, særligt i forbindelse med opgaveskrivning.

Alt i alt et noget broget indtryk. De positive aspekter, som jeg fremhævede indledningsvis, bliver dog stående, uanset de kritiske kommentarer. Bogen er velskrevet og engagerende, og teoretiske begreber og antagelser anskueliggøres i funktion som analyseredskaber. Spændvidden og mangfoldigheden i sociologien bliver tydelig. Den lægger op til diskussion. Men på baggrund af de begrænsninger, vilkårligheder, mangler og smuttere, der findes, er det en fejltagelse at kalde den en grundbog. ”Diskus-

sionsbog" ville have passet bedre. Selvfølgelig hvis teksten havde været underkastet en kraftig redigering for løse ender, manglende dokumentation, argumentation og litteraturreferencer ville jeg ikke anbefale at bruge den som grundbog. Alene det skæve udvalg gør den uegnet. Men

som supplerende læsning og til at sætte diskussioner i gang, ville den – efter en grundig redigering – være fortrinlig.

Heine Andersen
Sociologisk Institut,
Københavns Universitet